

Keltische Muziek

Samenvatting van inleiding door Leo Wolfs op 12 mei 2022

Oorsprong van de Kelten

De Kelten vormen een oud Indo-Europees volk dat zo'n vierhonderd jaar voor Christus in grote delen van Europa voorkomt: Midden-Europa, de Britse eilanden, Frankrijk, Spanje en Klein-Azië. In geschriften van de Grieken en Romeinen, onder wie Strabo en Julius Caesar, komen de Kelten ter sprake. In het Grieks aangeduid als Keltoi en in het Latijn als Celtae. De Romeinen gebruiken uiteindelijk de naam Galli. De Kelten leven dan in stamverband en zijn zeer krijgslustig. Tegen de goed georganiseerde Romeinen zijn ze op het slagveld evenwel niet opgewassen. In grote delen van Europa moorden de Romeinen hen uit of romaniseren ze. Maar in afgelegen en minder dichtbevolkte gebieden weet de Keltische cultuur zich te handhaven: met name in Ierland, Schotland, Bretagne en Spanje. In deze 'Keltische diaspora' zijn culturele elementen van de 'oude' Kelten bewaard, zoals de taal en de muziek.

Keltische muziek, zang en dans

De Keltische muziek behoort tot de wereldmuziek. Volksmuziek is vaak onlosmakelijk verbonden met de dans en zang uit dezelfde cultuur.

Dansvormen die passen bij de Keltische muziek zijn de reel en de jig. De reel wordt gedanst door twee of drie paren in een even maatsoort. Bekend is ook de jig, een reidans die overigens niet typisch Keltisch is.

De Keltische zang kent feitelijk een eigen bestaan naast de Keltische muziek. De twee typische Keltische stijlen, 'sean ons' en 'lilting', worden uitgevoerd zonder begeleiding van instrumenten. 'Sean ons' is solozang gekenmerkt door ritmische vrijheid en het gebruik van vrije versieringen, waarbij alleen nog een bourdontoon kan worden gevoegd. Bij 'lilting' zingt de zanger betekenisloze klanken: de ultieme vrijheid.

Typisch Keltische instrumenten

Bij de uitvoering van de Keltische muziek gebruikt men specifieke muziekinstrumenten. Sommige daarvan kennen we in een iets andere uitvoering, maar andere zijn in onze muziekpraktijk totaal vreemd.

1. keltische harp

Kleiner dan de bekende concertharp. Staat gestemd in een bepaalde toonsoort.

2. bohdran

Trommel. Wordt op geslagen met een stokje. Door de andere hand onder het vel te drukken is de toonvorming te beïnvloeden.

3. tin whistle

Fluitje. Feitelijk een set van zeven fluitjes. Voor elke toonsoort een fluitje.

4. fluit

Vrijwel identiek aan de bekende dwarsfluit.

5. bombarde (schalmei)

Een blaasinstrument met dubbelriet. Ook wel bekend als schalmei. Ontstaan uit de herdersfluit en de voorloper van klarinet (weliswaar enkelriet) en de hobo (ook dubbelriet).

6. uilleann pipes

Een soort doedelzak, maar dan toch anders. De luchtzak (doedelzak) wordt opgepompt door een blaasbalgje dat de speler onder de rechterarm houdt. Het geluid is minder 'snerpend' dan dat van de Schotse doedelzak.

7. gaita

Eveneens een soort doedelzak, maar deze doet meer denken aan de bekende Schotse doedelzak.

8. concertina

Uiterlijk doet de concertina denken aan een trekkzak en aan een bandoneon. De techniek om het instrument te bespelen is echter geheel anders.

9. fiddle

Bekend als viool. De speeltechniek is anders, zodat een violist niet 'vanzelf' fiddle kan spelen.

10. banjo

Vooral bekend uit de dixieland muziek. Snaarinstrument waarvan de klankkast aan de bovenzijde is bespannen met een trommelvel (tegenwoordig meestal kunststof).

11. mandoline

Bekend snaarinstrument. Dubbelkorig d.w.z. acht snaren in vier groepen van twee gelijkgestemde snaren.

12. bouzouki

Van oorsprong een Grieks instrument en pas in de twintigste eeuw opgenomen in een eigen uitvoering in de Ierse muziek. Bij de Ierse bouzouki is de klankkast aan de achterzijde niet bol zoals bij de Griekse uitvoering.

Keltische harp

bodhran

tin whistle

fluit

Bombarde

uilleann pipes

gaita

concertina

fiddle

banjo

mandoline

bouzouki

Hedendaagse Keltische muziek

In de lezing lag de nadruk sterk op de Iers-Keltische muziek. Dat is begrijpelijk omdat die de afgelopen eeuwen is geëvolueerd onder invloed van de moderne geschiedenis van Ierland. Ierland is eeuwenlang door Engeland behandeld als een kolonie. Het verschil in godsdienst (Engeland Anglicaans, Ierland Rooms-Katholiek) was mede oorzaak voor de achterstelling van Ierland. The Great Famine (ook wel Great Starvation) uit de veertiger jaren van de negentiende eeuw zette de verhouding tussen Engeland en Ierland op scherp. Door mislukte aardappeloogsten ontstond in Ierland een ongekende hongersnood, waarbij honderdduizenden mensen omkwamen en evenzovele Ierland ontvluchtten en emigreerden naar Amerika, Australië of Europa. Engeland speelde hierbij geen beste rol. Ondanks de hongersnood in Ierland moest de landbouwexport van Engeland op peil gehouden worden. Uiteraard leidde dit alles tot verdriet, wanhoop en heimwee (bij de emigranten), wat de Ieren konden vertalen in hun muziek. In het begin van de twintigste eeuw was ook Ierland betrokken bij de Eerste Wereldoorlog (The Great War). Opnieuw een periode van verdriet en gevoelens van miskennen (de Ieren werden natuurlijk wel geacht mee te vechten). Dit leidde tot het ontstaan van protestsongs waarin de Ieren zich konden afzetten tegen de slechte economische en sociale omstandigheden.

Al met al is het niet verwonderlijk dat de hedendaagse Keltische muziek in Ierland niet alleen gaat over de liefde (zoals gebruikelijk in de muziek), maar ook over nationalisme, opstandigheid en strijd tegen onrecht.

En tot slot is er dan Riverdance. Het Eurovisie Songfestival van april 1994 werd gehouden in Dublin. In de pauze was er een theatershow van een groep Ierse stepdancers. Riverdance veroverde de wereld: theatershows, Broadway, films. Het leidde tot gemengde gevoelens. Liep de wereld nu echt warm voor de traditionele (Iers-)Keltische muziek of was het niet meer dan hype? De tegenstanders geven toe dat het wel aandacht en geld heeft gegenereerd voor Ierland en de Ierse cultuur, maar voor echte Iers-Keltische muziek moet je nog steeds in de Ierse pub zijn.

Tot slot: luisteren!

Over muziek lezen en schrijven is leuk, maar nog leuker is naar muziek luisteren (en het leukst is natuurlijk zelf muziek maken). Leo Wolfs opende zijn inleiding met de stelling dat naar muziek luisteren en musiceren gezond is voor geest en lichaam. Wetenschappelijke ondersteuning voor deze stelling is te vinden bij hooggeleerde mensen als Erik Scherder, Margriet Sitskoorn en Dick Swaab. Wie met muziek bezig is, moet weten dat de beide hersenhelften dan onderling actief verbonden zijn. En dat is heel gezond voor die hersenen, zeggen de geleerden.

Leo Wolfs verwees naar de dvd 'Come West along the Road'. Op Bol.com staan diverse dvd's met deze titel (zie: <https://www.bol.com/nl/nl/s/?searchtext=Come+West+along+the+road>).

Om muziek te streamen kun je terecht op Spotify (zoekwoorden o.a. 'Keltische muziek' of 'The Dubliners') en op YouTube (zoekwoord: 'Celtic Music'). Voor je het weet, ben je uren verder.

Als je een instrument bespeelt en je zoekt Keltische muziek, kijk dan eens op <https://www.stretta->

music.nl/celtic-irish-folk/?sname=deliverystate&stype=asc&p=9 . Daar vind je muziek voor de typische Keltische instrumenten, maar ook voor andere instrumenten als piano, accordeon en klarinet.

Ton Verweeij